

**JELEN JÁNOS –
KUSZINGER RÓBERT:**

Az ősi Angkor

Jelen János, az ELTE és a Károli Gáspár Református Egyetem oktatója a Kr. u. 8–13. század között virágkorát érő khmer civilizáció fővárosát, Angkort kollégái és tanítványai segítségével kísérel meg felidézni. Könyve lapjain egy számkra idegen kultúra legkiemelkedőbb és leglátványosabb teljesítményével ismerkedhetünk meg.

Angkor jelentése: főváros. A khmerek két hatalmas civilizáció, az indiai és a kínai hatása alatt építették ki a magukét, elsősorban a szubkontinens államaival való intenzív kereskedelmi és kulturális kapcsolatok révén. Az Indokínai-félszigeten kialakult települések fokozatos, a századok során végbement integrációja vezetett el végül az egységes és erős khmer birodalom kialakulásához. Hatalmuk csúcán az angkori királyok uralma a mai Laosz, Kambodzsa és Thaiföld területére terjedt ki. Rendszeresen, bár tartós eredmény nélkül háborúztak Dél- és Közép-Vietnam gazdag földjeinek és kikötőinek a megszerzéséért. A khmer birodalom végül a belső széthúzás, az észak-vietnami Dai Viet Császárság és a formálódó thai állam csapásai alatt esett szét. Területének jó része a thaiok kezére került, Angkort uralkodói 1432-ben végleg elhagyták, a

területet fokozatosan az óserdő vette birtokába. A hatalmas Angkorvat (Angkor Temploma) épületegyüttesében századokon át buddhista szerzetesek éltek a világtól elvonulva. A 19. századtól először a francia gyarmatosítók tárták föl a hajdani fővárost, a nyolcvanas évek végétől az ENSZ égisze alatt folyik a restauráció.

Eddig a történelem. Ám a szerzők számára mindez csupán bevezetés. Céljuk nem história írása, megakarnak ismertetni egy különleges civilizációval, mindenekelőtt Angkor lenyűgöző műemlékeivel, hogy felkeltse iránta a magyar olvasó érdeklődését. Igyekeznek olyan párhuzamokat találni, amelyek segítségével érzékeltetni tudják a khmer idő és tér dimenzióit. A téma nagyszerűsége miatt – érthetően – meg sem próbálnak azzal, hogy hívősek és távolságtartók legyenek. Stílusuk személyes, minduntalan átüt rajta a lelkesedés.

A földrajzi-történelmi-kulturális háttér és a társadalomrajz után ismerkedhet meg az olvasó Angkor maradványaival. A szerzők igyekeznek átfogó képet rajzolni a tucatnyi kiemelkedően fontos műemlékről, valamint a középkori khmer építészet jellegzetességeiről. Képzeltbe sétán járjuk be Angkorvat teraszait a többkilométeres felvezető töltésűttől a legfelső szint szentélyéig, megismerkedünk Preahko, Bakong és Bantéjszrej templomkomplexumaival. Minden templom termelési

és elosztási központként is működött, tulajdonképpen a khmer civilizációt határait tolták egyre kijebbe az őserdőben. Szimbolikusan pedig a hinduizmus szent hegyét, az istenek lakhelyét, a Merut jelenítették meg.

A kötetet gazdag fekete-fehér és kitűnő színes képanyag illusztrálja. Azonban sajnos hiányzik a képek jegyzéke, ami megnehezíti a visszakeresést. Hasonló gondot jelent a térképek jegyzékének a hiánya, ráadásul azok egy része meglehetősen vázlatos, illetve nyomdatechnikai okokból jelölésük nem egyértelmű (némelyiken a hegyek, vizek és lakott települések hasonlóan sötét árnyalattal vannak jelölve). Az épületek alaprajzai és a rajzolt vázlatok viszont kiválóak. Az előbbiekhöz képest kevésbé zavaró a névmutató elmaradása, bár a könyv könnyebben forgathatóvá vált volna általa. Az idegen szavak alig háromoldalas jegyzéke több címszót tartalmazhatna, a magyarázatok lehetnének bővebbek, hiszen a miénktől alapvetően eltérő kultúráról van szó.

A fenti hiányok ellenére igényes kiadványt kap kezébe az olvasó, amely képes betölteni feladatát: kedvet csinál Angkor megismeréséhez, ha nem is személyesen, de a további olvasmányokhoz mindenképpen.

OLTER LÁSZLÓ

(General Press, Budapest, 2002, 271 oldal, 2500 Ft)

MÁLYUSZ ELEMÉR:

Magyarország története a felvilágosodás korában

Mályusz Elemér a legendás Eötvös Collegium tagjaként a pesti bölcsészkaron szerzett történelemből doktori oklevelet. Ezt követően bécsi levéltári kutatásokat folytatott, majd hosszabb időre a Magyar Országos Levéltár munkatársa lett. A harmincas évek első felében a szintén komoly életművet alkotó Domanovszky Sándorral és Hajnal Istvánnal együtt szerkeszti a legszínvonalasabb történelmi folyóiratnak tartott Századokat, később egészen 1945-ig, politikai okokból történő kényszernyugdíjazásáig a szegedi és a pesti egyetemen tartott nagy hatású előadásokat a magyar történelemtől. Méltatlanul háttérbe szorítva a hatvanas évek második felében, a MTA Történettudományi Intézetének munkatársaként vonul nyugalmába.

Mályusz Elemért a hazai történelemsztársadalom még mindig elsősorban (csak!) a magyar középkorkutatás legjelentősebb alkotói között tartja számon, pedig érdeklődése ennél jóval kiterjedtebb, műveltsége pedig szélesebb körű volt, és a későbbi századok tanulmányozása kapcsán is máig maradandót tudott alkotni a barokk, a felvilágosodás vagy a reformkor általa érdekesnek